

Het Hoogste Woord: Juryrapport 2018

Inhoudsopgave

Inleiding	3
De genomineerde boeken	5
Winnaar Hoogste Woord: <i>Onder vuur</i>	6
Overige nominaties	9
Nominatie: <i>Wonderlijke verhalen uit het Sleutelbos</i>	9
Nominatie: <i>Een stip aan het einde van de wereld</i>	11
De overige titels:	14
<i>Stomme stenen</i>	14
<i>Sanne@Sanne op tournee</i>	16
<i>Als je durft</i>	18
<i>Over de grens</i>	20
<i>De goede bakker</i>	22
<i>Haal juf uit dat wak</i>	24

Inleiding

In 2018 zal de vakjuryprijs Het Hoogste Woord voor de tweeëntwintigste keer worden uitgereikt aan de auteur van het beste christelijke kinderboek van het afgelopen jaar.

Ingestuurde titels

De jury beoordeelde negen titels, die werden ingestuurd door de uitgeverijen Ark Media, Callenbach, Columbus en Mozaïek Junior. Over het aantal inzendingen was de jury blij verrast, nadat er in 2017 slecht vijf titels werden aangemeld. Bijzonder is de aanmelding van drie titels door uitgeverij Ark Media, vlak voordat bekend werd dat deze uitgever onder de grote paraplu van uitgeverij Jongbloed verder gaat. Dit betekent dat zes jeugdboeken van uitgeverij Jongbloed meedingen naar het Hoogste Woord 2018.

Uitgeverij Ark Media stuurde twee debuten in: *De goede bakker* van Sjoukje Kruidhof, een parabel in de sfeer van Max Lucado over de zondeval, en *Wonderlijke verhalen uit het Sleutelbos* door Anke van der Pol, een boek vol bijzondere verhalen met een diepere bodem, die je door een code kunt ontsleutelen. In dit boek word je uitgenodigd zelf de illustraties te tekenen. *Stomme stenen* van Annemarie ten Brinke was de derde titel van Ark Media, waarin je meeleeft met een waargebeurd verhaal uit India over slavernij.

Van Ineke Kraijo, de winnaar van Het Hoogste Woord van 2016 en 2017, werden twee titels ingestuurd, namelijk *Als je durft* (Mozaïek Junior) en *Over de grens* (Columbus). Ook Evelien van Dort deed opnieuw mee met Het Hoogste Woord, met het tweede deel over Sanne: *Sanne@Sanne op tournee*. Daarnaast stuurde Callenbach een op ware gebeurtenissen gebaseerd verhaal op over een 12-jarige asielzoekster uit Armenië: *Een stip aan het einde van de wereld* van Femmie van Santen. Columbus stuurde titels van Corien Oranje en Jeanette Molema: het 10e deel in de serie over Juf Fiep en *Onder vuur*, het verhaal van twee vrienden in het laatste halfjaar van de Tweede Wereldoorlog, bij de slag om Arnhem.

Onderwerpen

De onderwerpen waren opnieuw heel divers: een parabel en wonderlijke fantasierijke verhalen tegenover waargebeurde verhalen over kinderarbeid, de Eerste en Tweede Wereldoorlog en asielzoekers. Opvallend zijn de actuele, eigentijdse thema's die in de boeken aan de orde komen. Zoals de aandacht voor slavernij en het werk van International Justice Mission in *Stomme stenen*; de belevenissen van Sanne en haar klasgenoten rond het zingen, optreden, schitteren op een podium in *Sanne@Sanne op tournee*; de ervaringen van Stan en Kondo op school en in hun belevenissen op straat: armoede, diefstal, bedreiging, pesten, sporten, vooroordelen, asielzoekers; het wennen voor Lucine uit Armenië aan de gewoontes, de taal en de mensen in een voor haar onbekend Nederland. Herkenbaar is het fan zijn van Justin Bieber en het appen. Je zou Lucine zo op straat tegen kunnen komen.

Spiegel voorhouden

In een aantal titels wordt een spiegel van de maatschappij voorgehouden. Ineke Kraijo laat dat zien in *Als je durft*. Wat kan er wel niet gebeuren op een doordeweekse dag op een school: pesten, afpersing, stelen, bedreiging, verschil tussen arm en rijk, gebroken gezinnen, sport, doorgedraaide eetgewoontes of 'modern koken', eigen rechter spelen. Bij Femmie van Santen kruipen we in de huid van de asielzoeker, die bevreemd om zich heen kijkt in een wildvreemde maatschappij, waar de taal en gewoontes zo anders en onbegrijpelijk zijn. Hoe moet je daar ooit je weg in vinden? Als lezer kun je erover nadenken wat jouw rol is met betrekking tot dit issue. Zie en herken je de 'Lucines' om je heen? Hoe confronterend en discriminerend valt de naïeve opmerking van Lotte in *Een stip aan het einde van de wereld* over haar moeder die vooral 'gewone mensen' helpt. De verhalen laten zien dat misverstanden zomaar ontstaan. In *Stomme stenen* van Annemarie ten Brinke ontdek je dat er anno 2018 nog dagelijks mensen in slavernij leven. Evelien van Dort laat zien wat er op de achtergrond bij meisjes mee kan

spelen bij het oefenen en meedoen met een zangoptreden, in een tijd vol talentenshows als *The Voice of Holland* en *Holland's Got Talent*.

Geloof

Geloof speelde dit jaar in bijna alle verhalen een min of meer expliciete rol. Anke van der Pol 'verstopte' het in haar verhalen en laat dit zoeken met behulp van 'codes'. Sjoukje Kruidhof liet het zien in haar parabel. In andere boeken is God meer of minder expliciet aanwezig. Kraijo citeert: *Hij reikt je de kleuren aan in je leven* en hij is de God waar Kondo en Stan hun toevlucht toe nemen als het moeilijk is. In de boeken over de beide oorlogen van Kraijo en Molema wordt de vraag naar God en naar het waarom van het lijden gesteld. In het verhaal over Lucine uit Armenië zie je hoe mensen binnen de kerk naar elkaar omkijken. In het deel over juf Fiep en *Sanne@Sanne* herken je impliciet hoe er naar elkaar wordt omgekeken en voor elkaar wordt gezorgd, maar speelt geloof verder geen rol.

Humor

Gelukkig ontbreekt humor niet. Zoals altijd verweeft Corien Oranje dit moeiteloos in haar verhalen en ook bij Anke van der Pol ontbreekt de glimlach in de verhalen niet. Heerlijk overdrijven is altijd humorvol. Ineke Kraijo laat dit zien in de gedrevenheid om gezond te eten van de moeder van Stan met 'supergezonde recepten' als bijvoorbeeld *biologische spruitenlinzenpuree* (p. 34). Maar ook een opmerking van de Engelse soldaat Paddy in de kelder, *I will look for a better hotel* (p. 110), brengt lucht in een serieus verhaal.

Taalgebruik

Evelien van Dort laat in haar boek voor 10+ meisjes naast eigentijds vlot taalgebruik een behoorlijke mate aan 'ingewikkelde' woorden zien. Corien Oranje schrijft als altijd vlot en soepel, net als Ineke Kraijo in *Als je durft*, dat van begin tot einde boeit. Echt mooie zinnen en beelden laten vooral Jeanette Molema en Ineke Kraijo zien. De titel van het boek van Femmie van Santen is een citaat uit een mooi gevonden zin in het boek: *Hier zit ik dan, ergens op een stip aan het einde van de wereld* (p. 64). Het geeft het hopeloze, machteloze gevoel weer van een asielzoeker die zich ver van huis en de bekende wereld unheimisch voelt. Debutante Anke van der Pol schrijft alsof ze de verhalen zo uit haar mouw heeft geschud: soepel en vlot speelt ze met taal in woordgrapjes die in de verhalen verstopt zijn en personages die letters omdraaien, waardoor er grappige zinnen ontstaan als 'ik gelp jou haag' en natuurlijk de 'gonderlijke wroet'.

Informatie

In vorige juryrapporten stipte de jury het voorkomen van verklarende woordenlijsten achter in een boek aan. We vonden dit jammer omdat je hierdoor tijdens het lezen uit de flow van het verhaal raakt. Fijner is het wanneer een moeilijk woord of een woord in een andere taal al in de context duidelijk wordt gemaakt. Dit jaar is hier een nieuwe versie aan toegevoegd in *Onder vuur* van Jeanette Molema. In dit boek is aan het begin van ieder hoofdstuk een informatieve bladzijde (cursief) over de voortgang van de Slag bij Arnhem opgenomen, waarbij erna het fictieve verhaal van Jochem en Sim volgt. Ook deze bladzijde haalt je wat 'uit de flow', maar geeft wel direct achtergrondinformatie bij het verhaal, zonder dat je hoeft door te bladeren.

Personages

Er werden boeiende personages opgevoerd. De ontheemde Armeense Lucine tegenover de naïeve, goedbedoelende Nederlandse Lotte, die soms de plank misslaat. De beste vrienden Sim en Jochem die zo veel samen doen en tegelijk onuitgesproken geheimen met zich meedragen. De boze Stan, ontevreden over zijn rol in het sportieve gezin, tegenover de agressie van Buck, die voor elkaar probeert te krijgen wat het leven hem niet gunt. Sanne uit het 'gewone' gezin, tegenover Esther die zich meer en beter voelt, naast Lucas die voelt dat dit niet eerlijk is. De herkenbare klasgenootjes met verschillende karaktertjes in de groep van juf Fiep.

Verrassend

De verrassing in de boekenstapel dit jaar was de verhalenbundel met het debuut van Anke van der Pol, met haar soepel vertelde originele verhalen met een bodem. Een boek dat qua uiterlijk opviel door het grote formaat en de kleurkeuze. De rode stempel in de linkerbovenhoek laat zien waarom het boek bijzonder is: je mag de illustraties binnen in het boek zelf verzorgen en net zo kleurrijk maken als je zelf wilt, daarbij geholpen door aanwijzingen van de auteur in de tekst, als *Ik heb nog nooit zo'n hip gekleurde auto gezien* (p.28).

Zoals ieder jaar heeft de jury met een stapel totaal verschillende boeken te maken. Ondanks dat gegeven kon de jury toch een overtuigende keuze maken en drie titels nomineren, namelijk:

- *Onder vuur* van Jeanette Molema (uitgeverij Columbus)
- *Wonderlijke verhalen uit het Sleutelbos* van Anke van der Pol (uitgeverij Ark Media)
- *Een stip aan het einde van de wereld* van Femmie van Santen (uitgeverij Callenbach)

De jury had geen discussie nodig om Jeanette Molema te nomineren. *Onder vuur* is een knap gecomponeerd, gelaagd verhaal dat inlevend, sober, niet dramatisch geschreven is zonder zwaar te worden, waarbij Molema krachtige beelden hanteert. De auteur geeft een diepere psychologische laag aan de zichtbare en rauwe realiteit van de oorlog. Het geloof komt op een natuurlijke ongedwongen wijze naar voren. Een originele toevoeging aan de grote reeks kinderboeken die al over de Tweede Wereldoorlog zijn verschenen. De jury ziet vergelijkingen met het gelauwerde *Naar het noorden* van Koos Meinderts (uitgeverij Hoogland & Van Klaveren).

Wonderlijke verhalen uit het Sleutelbos van Anke van der Pol is genomineerd omdat dit een verrassend, creatief en origineel boek is, vol verhalen die zo soepel geschreven zijn dat het lijkt alsof de auteur ze zo uit haar mouw heeft geschud. Verhalen waarin de auteur speelt met taal, vol taalgrapjes, zonder dat dit het verhaal moeilijker maakt. Het geloof heeft de auteur op een bijzondere manier verstoppt in haar verhalen: zonder dit expliciet te benoemen laat ze zien dat God van je houdt zoals je bent en dat Hij je altijd wil helpen en vergeven.

Een stip aan het einde van de wereld van Femmie van Santen is genomineerd omdat dit een mooi, origineel en vooral realistisch actueel verhaal is, een verhaal dat bijdraagt aan de discussie over de vluchtelingenproblematiek. Een boek dat psychologisch sterk in elkaar zit, waarin het geloof een natuurlijke plek krijgt. Van Santen heeft vluchtelingen met dit boek een stem gegeven en zet je met haar indringende inlevende verhaal aan het denken.

De jury koos unaniem voor *Onder vuur* van Jeanette Molema als winnaar van Het Hoogste Woord 2018

De jury van Het Hoogste Woord, die sinds 1995 actief is, wil de kwaliteit van christelijke kinderboeken verhogen en vernieuwing stimuleren door gericht aandacht te besteden aan goedgeschreven christelijke jeugdboeken. Er is veel veranderd sinds die tijd. In de aangemelde titels van de afgelopen drieëntwintig jaren is duidelijk geworden dat er door auteurs en uitgeverijen hard gewerkt is aan het tot stand brengen van mooie en kwalitatief goede boeken.

De jury: *Peter Dijkstra*, docent Nederlands/opleider/leesspecialist pabo Driestar educatief; *Dirry van de Grampel*, jeugdbibliothecaris, recensent; *Daniëlle Heerens*, redacteur/auteur/recensent; *Marije Kok*, (literair) vertaler/redacteur/recensent; *Annemarie Prins*, Platform Christelijke Kinderboeken, voorzitter jury, redactie website/FB christelijkekinderboeken.nl.

De winnaar van het Hoogste Woord

Titel: Onder vuur
Auteur: Jeanette Molema
Uitgever: Columbus, 2017

Zomer 1944, Oosterbeek bij Arnhem. Jochem en Sim zijn beste vrienden. Beiden missen ze hun vader die door de oorlog 'ergens' anders is. Bij Jochem komt ineens een meisje logeren, dat goed met Sim op kan schieten. Door de Slag bij Arnhem moeten de gezinnen van Jochem en Sim vluchten. Jochem ontdekt dat veel mensen geheimen hebben.

Bijna elk jaar zit er wel een boek over de Tweede Wereldoorlog bij de inzendingen van Het Hoogste Woord en dan denk je misschien: niet wéér een. Jeanette Molema wekt in *Onder vuur* de Slag bij Arnhem in het dorp Oosterbeek echter realistisch tot leven met een gelaagd en knap gecomponeerd verhaal. Doeltreffend en beeldend beschrijft zij de oorlog en slaagt er ook in de innerlijke wereld van haar personages op te roepen en de geheimen die zij meedragen. Het verhaal is spannend van begin tot het eind. Molema schrijft in haar nawoord over de studie die ze heeft gemaakt van de ware gebeurtenissen waarop het verhaal gebaseerd is.

Het verhaal lijkt te beginnen als een klassiek oorlogsboek voor jongens. De dertienjarige Jochem en zijn even oude buurjongen Sim spelen in de tuin. Jochem schiet vier houten nazipoppetjes die Sim heeft gemaakt met een katapult omver. Deze scène zet de dreigende toon voor het verdere verhaal. De oorlog wordt in de poppetjes dichtbij gehaald. Jochem denkt: *Dit is anders dan anders. De andere keren schoten we poppetjes zonder gezicht van de boomstam en gaven we ze namen. Zachtjes, fluisterend. Nu hebben de namen een gezicht en passend lijf* (p. 7). Amper een week later komt de oorlog daadwerkelijk dichtbij als Oosterbeek de frontlinie vormt tussen de geallieerden en het Duitse leger. De poppetjes worden ineens vechtende soldaten die onder hun ogen de dood vinden. Het spelen is voorbij.

Terwijl de lezer het verhaal van Jochem, Sim en hun familie vanuit het perspectief van Jochem volgt, geeft Molema in een ander lettertype telkens achtergrondinformatie over het verloop van de oorlog en de Slag bij Arnhem. Alhoewel je hierdoor wel uit de flow van het verhaal wordt gehaald, stoort het niet, omdat het verhaal zelf blijft boeien. Je zweeft als lezer vanuit een droneperspectief boven het verhaal. Hier en daar bevat de informatie een vooruitwijzing naar wat in het verhaal gaat komen. Zo staat er voorafgaand aan hoofdstuk 25 informatie over de V1- en V2-raketten en daarna komen deze ook in het verhaal voor. Op deze manier verweeft Molema de kleine en grote geschiedenis. De informatieve gedeelten zijn soms misschien van een iets te hoog niveau voor de doelgroep, maar de functionele zwart-witillustraties van Arjan Wilschut die vaak bij deze gedeelten staan, zijn een meerwaarde voor het verhaal. De voor- en achterkant van de hardcover ademen dezelfde sfeer, maar roepen tegelijk door de mooie kleuren in combinatie met de sobere illustratie nieuwsgierigheid op.

De vaders van Jochem en Sim zijn midden in de oorlog verdwenen en de jongens bleven met hun moeders achter in Oosterbeek. Op een dag komt er een meisje, Martje, bij Jochem en zijn moeder aangelopen en vraagt om onderdak. Jochem vertrouwt het niet, omdat Martje bijna niets loslaat over zichzelf. Toch mag ze blijven. Als de Slag om Arnhem losbarst op 17 september 1944 vluchten beide families samen met een buurvrouw en haar pasgeboren baby naar de kelder van Sims huis. Na hevige

gevechten en nadat ze met gevaar voor eigen leven de Engelse soldaat Paddy hebben geholpen, moeten ze van de Duitsers het huis verlaten. Het huis van Jochem en zijn moeder is dan al verwoest door een bom. De Duitsers brengen hen naar een ander huis, maar ook daar moeten ze weg als heel Oosterbeek wordt geëvacueerd. Ze komen terecht bij een oude man, Willem, die hen eerst niet wil opnemen, maar ze uiteindelijk toch laat blijven. Ondertussen nemen de onderlinge spanningen toe. Wanneer ze ook daar na bijna twee maanden niet meer kunnen blijven, vertrekken ze naar een boerderij verderop. Daar krijgt de lezer langzamerhand antwoorden op de opgeroepen geheimen die naar voren zijn gekomen. Molema verweeft dit thema vakkundig in het verhaalverloop en geleidelijk vallen de puzzelstukjes op hun plaats. Het geeft een diepere psychologische laag aan de zichtbare en rauwe realiteit van de oorlog. Ze weet daarbij de emoties en gedachten van de personages goed te beschrijven. Het duidelijkst is dat bij Jochem, door wiens ogen je naar de oorlog kijkt.

Zo is er het geheim dat Jochems moeder zwanger is. Zijn moeder heeft het hem niet verteld en hij ziet het niet. Martje ziet dit direct als zij zijn moeder voor het eerst ziet. Verder komt de lezer steeds meer over het verleden van Jochems moeder te weten; het blijkt dat haar vader niet dood is en dat ze zo goed Duits spreekt, omdat ze deels is opgevoed door een Duits gezin even over de grens nadat haar moeder was overleden. Ook Martje heeft haar geheimen en aan het eind van het verhaal wordt duidelijk dat zij het nichtje is van Jochem, de dochter van de overleden zus van zijn moeder en een Duitse vader (die overleed toen zij twee jaar was). Tot slot heeft zelfs Sim een geheim voor zijn beste vriend Jochem, namelijk dat zijn vader een briefje heeft gestuurd waarin staat dat hij in Zwitserland zit. Ook vertelt Sim later pas dat zijn vader Joods is, iets wat Jochem nooit heeft geweten.

Niet alle geheimen zijn even geloofwaardig. Hoe kan het dat Jochem zich nooit heeft afgevraagd waarom zijn buurman, meneer Meijer, nooit meeging naar de kerk? Al beschrijft Molema dit wel weer doeltreffend: *Ik voel me weer net zo klein en onnozel als toen Martje vertelde dat mijn eigen moeder in verwachting was. Ik had het kunnen weten. Buurman Meijer ging nooit met ons mee naar de kerk en toen de eerste berichten over de lege huizen van de Joden kwamen, was hij op een dag weg* (p. 152). Verder had extra redactie geen kwaad gekund. De flesjes van de baby die op de ene pagina nog schoon genoemd werden, blijken een paar bladzijden verder opeens gewassen te moeten worden. En hier en daar ontbreken woorden of zijn woorden omgedraaid, zoals *Vader niet weet waar we zijn* (p. 147) of *Ik hou mijn adem en wacht op opa's reactie* (p. 164).

Het geloof komt in het boek op een natuurlijke en ongedwongen wijze naar voren. Als Martje haar haat heeft geuit over de Duitsers, omdat haar moeder is overleden als gevolg van de verwondingen van het bombardement op Rotterdam, zegt Sims moeder tegen haar: *Bommen maken een huis kapot, [...] Haat maakt een mens kapot. Er blijft niks van over. [...] Vergeef ons onze schuldenaren, dat bidden we elke dag voor het eten.* (p. 59). Wanneer ze afscheid nemen van Willem als ze naar de boerderij Ora et Labora moeten vertrekken, zegt Willem tegen Jochems moeder: *Gedenk het vijfde gebod, er ligt een belofte in* (p. 155). Jochem reageert met: *Mijn adem stukt. Hoe kan ze haar vader en moeder eren als ze geen ouders heeft? Mijn gedachten cirkelen rondjes en kolken alle kanten op* (p. 156).

Ook andere thema's weet Molema genuanceerd en geloofwaardig neer te zetten. Jochems moeder laat hem nadenken over het feit dat niet alle Duitsers slecht zijn. En Jochem die zegt: *Ik vind Joden rare mensen* (p. 151), wordt door zijn vriend aan het nadenken gezet wanneer Sim vertelt dat zijn vader Joods is.

De schrijfstijl die Molema hanteert is inlevend, sober en niet dramatisch; zij houdt voldoende afstand tot haar onderwerp. De ernst van de situatie doorbreekt ze af en toe met een luchtige humoristische opmerking. Bijvoorbeeld als Jochem door een oude vrouw als engel van de Heere wordt beschouwd, reageert hij met: *Nee, ik ben geen engel. [...] Ik ben een lafaard met ijskoude voeten* (p. 174). Ze weet dicht bij de taal van tienerjongens te blijven, al worden er zo nu en dan ook woorden gebruikt die kinderen niet

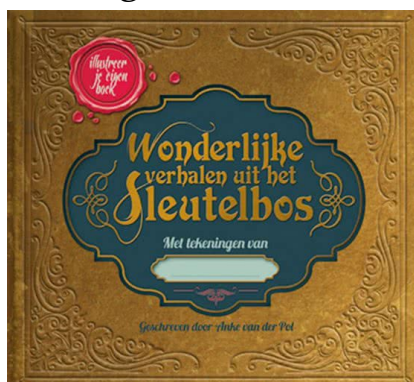
meer kennen, zoals Tommies, lavet, grupstal en sjees. Niet altijd is de betekenis uit de context af te leiden.

Toch gebruikt Molema ook krachtige beelden: *De adem van God waait over alle landen, over slechte en goede mensen. Hij waait over helden en lafaards* (p. 29). En: *Ik doe mijn ogen dicht en zie de zweefvliegtuigen als trotse zwanen landen* (p. 81). En: *De straat ziet eruit alsof een reusachtige, knettergekke tandarts in een razend tempo verrotte kiezen heeft getrokken* (p. 123). Het boek eindigt met de veelbetekenende zin: *Er zijn allerlei kleuren rood* (p. 202). Deze kan verwijzen naar het bloed van de soldaten, naar het rood van de zon of misschien wel naar het rode haar van Martje.

Jeanette Molema heeft met *Onder vuur* een origineel, knap opgebouwd, gelaagd en boeiend verteld kinderboek over de Tweede Wereldoorlog geschreven voor oudere kinderen en jongeren. Daarin laat ze de lezer de Slag om Arnhem aan den lijve ervaren en werkt ze menselijke thema's mooi uit. Je wordt meegezogen in het verhaal en wilt het - vooral tegen het einde - niet meer opzijleggen. Zij voegt met dit boek een originele loot toe aan de kinderboeken over de Tweede Wereldoorlog en laat hiermee een knap staaltje werk zien.

Jeanette Molema schreef eerder boeken voor 8+, een pony-serie, een midi-thriller, meerdere Young Adults en een Bijbels dagboek. Onder vuur is haar eerste historische verhaal.

Overige nominaties:

Titel: Wonderlijke verhalen uit het Sleutelbos
Auteur: Anke van der Pol
Uitgever: Ark Media

Twist houdt van schrijven en in haar Sleutelbos bewaart ze belangrijke wonderlijke verhalen. Om die verhalen met anderen te delen, organiseert ze een verhalenpicknick, waarbij iedereen elkaar zijn of haar wonderlijke verhaal vertelt. Verhalen over hoop, dromen, liefde, overwinning en een nieuw begin. Verhalen die je moed en vertrouwen voor je leven kunnen geven. Aan het eind van het boek blijkt dat er in elk verhaal een schat verstopt zit die je kunt vinden door de code die bij de naam van de verhalenverteller staat te openen.

Met *Wonderlijke verhalen uit het Sleutelbos* zet Anke van der Pol een verrassend, creatief en origineel boek neer dat leuk is voor jong en oud; niet alleen door de verhalen, maar ook omdat de jonge lezers zelf aan het werk worden gezet.

Het boek, dat is geschreven voor de wonderlijke tekenaar, bevat veertien verhalen: over Twist, de schrijfster; Flut, de schatbewaker; Anna, de broodjesverkoopster; Leonard, de ridder; Mercy, de dierenverzorgster; Mats, de voetballer; Swif, de speelgoedmaker; Rem, de automonteur; Sizzel, de koorddanseres; Goos Gosen, de fabriekswerker; Jack, de glasblazer; Lakei, de opperbediende; Art, de kunstenaar; en het verhaal van de wonderlijke tekenaar zelf. Allemaal zijn ze naar het Sleutelbos gekomen voor de 'wonderlijke verhalenpicknick', waar ze met elkaar rondom de tafel zitten, samen eten en hun verhaal vertellen.

Elk verhaal is al gewoon leuk om zo voor te lezen, maar wie tussen de regels door leest, zal ontdekken dat er een 'schat' in het verhaal verborgen zit; oftewel: een mooie boodschap/wijze les die voor iedereen waardevol is om te horen en uit de Bijbel komt, zo wordt achter in het boek duidelijk door middel van codes, voor wie dat nog niet doorhad. De verhalen worden aan elkaar verbonden doordat elke verteller van het verhaal het stokje doorgeeft aan iemand anders aan de tafel.

Daaruit blijkt dat er goed is nagedacht over de verhalen, die op het eerste gezicht zo uit de mouw lijken te zijn geschud, omdat ze zo soepel zijn geschreven en vlot lezen. De oplettende lezer zal ook de vele woordgrapjes ontdekken die in het verhaal zijn verstopt. Zoals bij Twist, die letters omdraait, waardoor er grappige zinnen ontstaan als: *veel erg heel* en *ik gelp jou haag*. Maar ook in de namen als 'Art de kunstenaar'; 'Rem de automonteur', 'Flut de schatbewaker'. Van der Pol speelt met de taal, wat het verhaal alleen maar leuker en origineler maakt, en doordat ze het taalgebruik simpel houdt, is het laagdrempelig en goed te lezen voor iedereen.

Mooi is ook hoe steeds weer naar voren komt dat je niet perfect hoeft te zijn om mee te tellen en erbij te horen. Dat het niet erg is om fouten te maken; dat er dan nog steeds evenveel van je wordt gehouden. Zonder het expliciet te benoemen laat ze zien dat God van je houdt zoals je bent en dat Hij je altijd wil helpen en vergeven, wat je ook hebt gedaan. Door die boodschap leent het boek zich ook heel goed voor het onderwijs of de zondagsschool of andere educatieve doeleinden. Elk verhaal op zich biedt genoeg stof om over door te praten én om over door te tekenen. Want door het weglaten van de illustraties en

in plaats daarvan ruimte te maken om zelf te gaan tekenen, worden kinderen uitgedaagd met het verhaal aan de slag te gaan, zich te verplaatsen in de hoofdpersoon van het verhaal en na te denken over hoe die zich gevoeld moet hebben, wat hij gezien heeft, enzovoort. En zo kun je van dit boek een prachtig bewaarboek maken. Ten slotte mogen ze achterin, als laatste verhaal, hun eigen wonderlijke verhaal opschrijven.

De vormgeving van het boek is mooi en verzorgd, al had de cover wel wat spannender gemogen. Misschien een inkijkje in het Sleutelbos, waar iedereen rondom de tafel zit? En ook de flaptekst had wel wat beter gekund. Het begint goed met de drie vragen bovenaan, maar daarna had er iets over dat Sleutelbos moeten en niet de hele clou van het boek.

Wat echter ontbrak, is een echte samenhang tussen de verhalen. In het eerste verhaal wordt door de schoonmaker uitgelegd wat het Sleutelbos is. Hij bewaart in dat bos zeer belangrijke, wonderlijke verhalen. Verhalen over hoop, dromen, liefde, overwinning en een nieuw begin. Deze verhalen zijn kostbaar, want woorden hebben kracht en wanneer je deze verhalen aan elkaar vertelt, krijg je nieuwe moed en het vertrouwen om moeilijkheden te overwinnen. Het zijn sleutels tot een wonderlijk en avontuurlijk leven. En die middag is de 'wonderlijke verhalenpicknick', waar Twist heen gaat om alle verhalen van de anderen die komen op te schrijven. Alleen al door Twist bijvoorbeeld in elk verhaal een kleine rol te geven, had er meer samenhang kunnen ontstaan en daarbij was het mooi geweest als er nog een afsluitend, overkoepelend verhaal was geschreven, waarin bijvoorbeeld meer over het Sleutelbos zelf werd verteld, of over de manier waarop iedereen er terecht is gekomen, zoals wel in de eerste verhalen over Twist en Flut zo is. Nu blijft de filosofie achter het Sleutelbos wat vaag en ingewikkeld.

Ook riep het boek de vraag op: zijn de Bijbelverhalen erbij gezocht of zijn deze verhalen geschreven bij de Bijbelverhalen? Soms komt de toepassing van de Bijbelverhalen een beetje plat en te kort door de bocht over. En zijn mensen die niet bekend zijn met de Bijbel in staat om uit het 'nawoord' te halen dat daar op de Bijbel en God wordt geduid? Vooral omdat de Bijbel nergens met naam en toenaam wordt genoemd, kan dat een vraag blijven, waardoor ook de codes niet duidelijk zijn, want als je de Bijbel niet kent, weet je ook niet waarvoor '2 Kor.' of 'Fil.' staat en kun je dus niets met de codes.

Maar hoe je het ook wendt of keert, dit is een ontzettend leuk boek dat je kunt blijven lezen!

Anke van der Pol heeft altijd al van verhalen gehouden; als kind kon ze er urenlang naar luisteren en nu verzint ze ze zelf. Wonderlijke verhalen uit het Sleutelbos is haar debuut.

Overige nominaties:

Titel: Een stip aan het einde van de wereld
Auteur: Femmie van Santen
Uitgever: Callenbach, 2017

De 12-jarige Lucine woont samen met haar ouders en haar kleine broertje in Armenië, waar ze een heel gelukkig leven leidt. Ze gaat naar school, spreekt vaak af met haar beste vriendin Anna en gaat regelmatig voetballen met de jongens op het plein. Maar van de ene op de andere dag verandert alles: Lucines vader wordt opgepakt door de politie en al snel blijkt dat het leven voor hen niet meer veilig is in Armenië. Ze slaan op de vlucht, helemaal naar een klein stipje aan het einde van de wereld: Nederland. Daar moet Lucine een nieuw leven op zien te bouwen, maar dat blijkt lastiger dan gedacht.

Met *Een stip aan het einde van de wereld* heeft Femmie van Santen een actueel verhaal geschreven dat Nederlandse kinderen laat kennismaken met het leven van vluchtelingen, plus alle vooroordelen en problemen waar zij tegenaan lopen. In de christelijke kinderboekenwereld zijn er voor deze doelgroep nog maar weinig boeken verschenen met dit thema, en juist dat maakt *Een stip* interessant en origineel. Wij Nederlanders ervaren de zogenoemde 'vluchtelingenproblematiek' immers vooral van buitenaf, maar Femmie van Santen, die lange tijd in een asielzoekerscentrum heeft gewerkt, geeft met dit verhaal een mooi inkijkje in het leven van een vluchtelingengezin.

Het verhaal is geschreven vanuit het perspectief van de 12-jarige Lucine, en ook al komt ze misschien uit een ander land, spreekt ze een andere taal en heeft ze andere gewoonten en gebruiken, toch zorgt Van Santen ervoor dat het absoluut niet moeilijk is om met haar mee te leven. Lucine is immers ook maar een heel gewoon meisje dat van eigentijdse dingen houdt. Ze houdt van voetballen, appt met haar vrienden en zingt mee met Justin Bieber, wat het verhaal heel herkenbaar maakt voor jonge lezers. En zelfs als er dingen gebeuren die niet zo herkenbaar zijn – voor de Nederlandse lezer of voor Lucine zelf – dan weet Van Santen haar gedachtegang zo op papier te zetten dat je als lezer precies begrijpt wat er in Lucine omgaat. Op pagina 82 bijvoorbeeld, als de Nederlandse Lotte zich aan Lucine voorstelt, denkt Lucine: *Ik herhaal haar naam in mijn hoofd. Nooit eerder gehoord, maar wat klinkt die grappig.*

Door te laten zien hoe het leven in een Nederlands vluchtelingencentrum eruitziet, blijkt goed tegen welke problemen asielzoekers aan lopen als ze naar Nederland komen. Allereerst is er natuurlijk sprake van een taalbarrière en een vreemde cultuur, maar het blijft ook lang onzeker of Lucine en haar familie wel in Nederland mogen blijven. En dan is er natuurlijk nog haar vader die ze enorm mist. Door al die problemen een voor een te belichten, geeft Van Santen inzicht in de manier waarop vluchtelingen kunnen reageren op voor ons normale situaties. Zo wringt het af en toe behoorlijk tussen Lucine en de Nederlandse Lotte, aangezien Lotte in een mooi huis woont en Lucine best wel jaloers is op Lottes 'perfecte leventje'. Daarbij maakt Lotte zo nu en dan opmerkingen die een mooie spiegel zijn van de huidige maatschappij en die Lucine flink tegen de borst stuiten. Op pagina 87 bijvoorbeeld, als Lucine aan Lotte vraagt of haar moeder, die advocaat is, ook vluchtelingen helpt, reageert Lotte met: *Alleen gewone mensen.* Lucine reageert daar uiteraard niet positief op en komt soms zelfs een beetje ondankbaar over, maar door de manier waarop Van Santen haar gedachtegang beschrijft, begrijp je waar die emoties vandaan komen en hoe moeilijk het leven in een azc eigenlijk is.

Uiteindelijk maakt Lucine een erg mooie ontwikkeling door als ze bij de Young Teens-groep van de kerk beseft dat je kunt *zwemmen in het geld en alles hebben wat je hartje begeert, maar toch doodongelukkig kunt zijn* (p. 122). Vanaf dat moment lijkt haar leven een kleine draai te maken en is ze een stuk minder jaloers, vooral wanneer de vader van haar nieuwe vriend Christiaan sterft en ze zich realiseert dat haar eigen vader nog wel leeft, dat ze de hoop niet mag opgeven. Al met al zijn het erg veel thema's en verhaallijnen die met elkaar zijn verweven, maar toch hangt het allemaal samen en heeft alles invloed op Lucines leven en gedachtegang, wat ervoor zorgt dat dit boek psychologisch gezien erg sterk in elkaar zit.

Alle problemen waar Lucine en haar familie in Nederland tegenaan lopen, worden dus erg mooi en realistisch beschreven, maar de werkelijke reden waarom Lucines gezin uit Armenië is gevlucht, blijft een beetje onderbelicht. Het wordt wel duidelijk dat Lucines vader kritische journalistieke stukken heeft gepubliceerd, maar vooral met de oorlog in Syrië in het achterhoofd lijkt dat niet een heel overtuigende reden om te vluchten. En waarom Nederland? Uiteraard is het verhaal vanuit kinderoogen geschreven en is dit misschien één van de redenen waarom de ernst van het probleem niet verder benadrukt wordt, maar toch was iets meer achtergrond fijn geweest.

Ook ontstaat er af en toe wat verwarring door alle verschillende talen die er gesproken worden. Je weet over het algemeen niet wanneer er Armeens, Engels of Nederlands gesproken wordt, en Lucine praat moeiteloos met iedereen mee, wat niet overal even geloofwaardig overkomt. Wanneer Lucine bijvoorbeeld met haar Nederlandse vriendinnetje spreekt, ga je ervan uit dat ze Nederlands spreekt, maar haar taalgebruik lijkt soms net iets te ingewikkeld voor iemand die nog maar een paar maanden in Nederland woont. Ook valt op dat Lucine nergens in het verhaal moeite lijkt te hebben met het Engels, maar aan het begin van het verhaal nog bijna niet door het boek *Little Women* heen kan komen. Gelukkig zijn er genoeg momenten waarop wel duidelijk blijkt dat ze moeite heeft met de Nederlandse taal, bijvoorbeeld op pagina 137 met het woord *melkwegstelsel*, maar dit onderscheid tussen de verschillende talen had nog wel iets meer benadrukt mogen worden.

Desondanks is *Een stip aan het einde van de wereld* een erg mooi, origineel en vooral realistisch verhaal, waarin ook het geloof een mooie en natuurlijke plek krijgt. Lucine zelf heeft weinig eigen gedachten over het geloof, maar door de toevoeging van de Duitse pastor Ada en de evangelische kerk die Lucine bezoekt in Nederland, speelt het geloof toch een belangrijke rol. Daarbij zitten er een paar prachtige metaforen in het boek die Lucines ervaringen linken aan verhalen in de Bijbel, zoals op pagina 121, vlak nadat Lucine is weggelopen, en op pagina's 175-176, wanneer Ada een heel bijzonder kerstverhaal vertelt. Deze verhalen bieden Lucine steun en hebben invloed op de ontwikkeling van haar personage, maar zonder dat daar te veel nadruk op gelegd wordt.

Al met al is *Een stip aan het einde van de wereld* een mooi verhaal waarin een belangrijk, actueel thema wordt aangesneden dat voor veel jongeren nog vrij onbekend zal zijn. En hoewel de problematiek en het thema best zwaar kunnen zijn, is het boek zelf dat niet echt. Er zit humor in, er wordt regelmatig in 'hip' taalgebruik gesproken, wat goed aansluit bij de doelgroep, en het verhaal heeft een mooi einde. Het boek bevat nog een paar slordigheidsfoutjes, maar afgezien daarvan heeft het veel vaart en leest het lekker weg. Femmie van Santen heeft door middel van Lucine vluchtelingen een stem gegeven, en dat maakt van *Een stip aan het einde van de wereld* een mooi en indringend verhaal dat jongeren aan het denken zet, en misschien zelfs wel aanzet tot meer contact met en begrip voor vluchtelingen in hun eigen omgeving.

Femmie van Santen kennen we vooral van haar boeken voor volwassenen. Een stip aan het einde van de wereld is haar eerste jeugdboek. Haar ervaringen tijdens haar werk in een asielzoekerscentrum inspireerden haar om dit kinderboek te schrijven.

De overige boeken:

Titel:	Stomme stenen
Auteur:	Annemarie ten Brinke
Illustraties:	Liza-Beth Valkema
Uitgever:	Ark Media, 2016

De 12-jarige Tariq zit op een internaat en in het weekend komt hij altijd naar huis. Zijn zus Farah gaat trouwen en ze houden een groot feest. De ouders van Tariq hebben daarvoor een lening afgesloten bij de eigenaar van de steenfabriek en al gauw blijkt dat die hen bedrogen heeft. Om de lening af te betalen moeten Tariqs ouders gaan werken in de steenfabriek, maar ook Tariq moet stoppen met school en zelfs zijn kleine zusje moet meehelpen. Ze worden gedwongen om elke dag stenen te maken, soms meer dan twaalf uur per dag. En ze verdienen weinig tot niks. Tariq is wanhopig. Hoe kunnen ze ooit uit deze steenfabriek ontsnappen?

Met *Stomme stenen* heeft schrijfster Annemarie ten Brinke een indringend verhaal geschreven over slavernij. In het nawoord wordt verteld dat het boek gebaseerd is op een waargebeurd verhaal over een kindslaf in India, die bevrijd werd en de mogelijkheid kreeg om verder te leren. Een heel actueel thema dus, dat op een inlevende manier is uitgewerkt.

De auteur laat de lezer kennismaken met een totaal andere wereld dan die waarin wij leven. Miljoenen kinderen wereldwijd leven vandaag de dag in gedwongen slavernij en zijn het slachtoffer van uitbuiting. Als lezer krijg je een goed beeld van het leven in de steenfabriek. Tariq en zijn familie wonen in kleine huisjes op het terrein rond de fabriek, het leven bestaat alleen uit werken en de angst om gestraft te worden is groot. Voor jongere kinderen is het best een aangrijpend verhaal: het laat goed zien in welke slechte omstandigheden kinderen in India soms moeten wonen en werken.

Het verhaal wordt verteld vanuit het perspectief van de 12-jarige hoofdpersoon Tariq, een jongen die houdt van voetballen en soms vindt dat hij een saai normaal leven leidt. Van de ene op de andere dag belandt hij echter in een totaal ander leven, vol uitzichtloosheid. Tariqs gevoelens bij deze plotselinge overgang worden duidelijk neergezet. De verlatenheid die hij voelt als hij niet wordt opgehaald bij school, bijvoorbeeld, en de manier waarop hij zich zorgen maakt om zijn zieke zusje. Elke keer probeert Tariq zijn zusje moed in te praten door verhalen te vertellen, terwijl hij zichzelf vanbinnen heel boos voelt. Een minpuntje hierbij is dat de auteur een wat beschrijvende schrijfstijl hanteert: doordat alles niet al te diepgaand wordt uitgewerkt, leest het verhaal vlot weg, maar wordt het naar het einde toe een tikje voorspelbaar. Wellicht was het verhaal nog sterker geworden als niet alles wat betreft gevoelens was ingevuld.

Ook wat betreft de opmaak van het boek had de jury gemengde gevoelens. Aan de ene kant is de omslagillustratie op de hardcover erg aansprekend, met een mooi kleurgebruik dat doorloopt over de achterkant. De tekeningen in het boek zijn echter wat stijf en minder aansprekend. Jammer dat de eenvoudige illustraties de hoofdpersoon eigenlijk te jong weergeven. De flaptekst geeft daarentegen een goed beeld van de verhaalinhoud en zet de geïnteresseerde lezer op het spoor van dit actuele thema. Als extra aanvulling staat er achter in het boek wat informatie over een bevrijdingsactie. Daarnaast geven de weetjes over IJM een goed beeld van wat hun werk inhoudt en wat kinderen zelf of met hun klas kunnen doen aan de bestrijding van slavernij en ander onrecht. Daardoor is het boek ook goed bruikbaar voor een boekenkring of gesprek in de groep.

Wat wel opvalt is dat de dialogen in *Stomme stenen* vrijwel allemaal in dezelfde alinea staan. In plaats van steeds op een nieuwe regel te beginnen zodra er een nieuw personage aan het woord komt, staan alle quotes op deze manier achter elkaar, wat verwarrend is en ook wat onprofessioneel overkomt. Ook zijn er af en toe behoorlijke tijdsprongen in het verhaal, maar loopt de tekst zonder witregel door, wat een beetje vreemd leest. Het geheel was waarschijnlijk wat toegankelijker geworden als er meer met alinea's was gewerkt.

Desondanks is *Stomme stenen* een mooi en eenvoudig geschreven verhaal met toegankelijk taalgebruik dat vooral een mooie boodschap heeft. Ook het christelijke element is duidelijk aanwezig, bijvoorbeeld in de beschrijving van het geloof van Tariqs moeder in Jezus. Zij vertelt weleens over Hem, terwijl Tariqs vader in andere goden gelooft. Verder is er ruimte voor (christelijke) thema's als zorg voor je naaste, delen wat je hebt en vergeving.

Samenvattend is *Stomme stenen* een boek met een belangrijk thema. Het laat je kennismaken met een wereld waarvan we ons niet kunnen voorstellen dat die bestaat. Vanwege de praktische boodschap van dit verhaal en het feit dat dit verhaal je aan het nadenken zet, zou elk kind dit boek eigenlijk moeten lezen.

Annemarie ten Brinke is kinderboekenauteur en basisschoolleerkracht. Haar gezin is actief betrokken bij het werk van IJM. Zij won samen met Willemijn de Weerd in 2004 Het Hoogste Woord met Ik ben niet bang.

Titel: Sanne @ Sanne op tournee
Auteur: Evelien van Dort
Illustraties: Sam Illustraties
Uitgever: Callenbach, 2016

Sanne@Sanne op tournee is alweer het tweede boek over de 12-jarige Sanne, die niets liever doet dan zingen. In het eerste deel draaide het vooral om de auditie voor een solo in het schoolkoor, maar in deel twee gaat Sanne een stapje verder: haar schoolkoor mag namelijk op tournee naar België. Uiteraard brengt dat weer de nodige spanningen met zich mee, want wat gaan ze zingen, krijgt Esther nog een solo en wat is er ineens met Laura aan de hand? En alsof dat nog niet erg genoeg is, raakt Sannes moeder haar baan kwijt. Krijgt Sanne genoeg geld bij elkaar om toch nog mee te kunnen op tournee?

Net als het eerste deel is ook *Sanne@Sanne op tournee* weer een vlot en gezellig verhaal dat lekker wegleeft en met onderwerpen als zingen, verliefd zijn, uiterlijk, onzekerheid en vriendinnen ongetwijfeld bij veel meisjes in de smaak zal vallen. Ook dit tweede deel zit weer bomvol verhaallijntjes, die stuk voor stuk spanning toevoegen aan het verhaal en ervoor zorgen dat je door wilt blijven lezen. De belangrijkste verhaallijn is natuurlijk die van Sanne zelf, die nog steeds een balans probeert te vinden tussen wat ze zelf wil en wat anderen van haar willen. Haar vriendin/vijand Esther blijft haar voortdurend in de weg zitten, maar de ontwikkeling waar Sanne in het eerste deel aan is begonnen, zet zich in deel twee voort, waardoor je Sanne steeds meer ziet veranderen: ze wordt minder onzeker en durft op een gegeven moment zelfs voor zichzelf op te komen.

Door de manier waarop het verhaal is vormgegeven, komt deze ontwikkeling erg realistisch over. De kracht van dit verhaal is namelijk dat het niet alleen 'verteld' wordt, maar dat je het ook meebeleeft vanuit Sannes perspectief. Het verhaal is deels als een 'echt' verhaal verteld, en deels opgeschreven als dagboekfragmenten die Sanne zelf heeft geschreven. Dit zorgt ervoor dat je als lezer echt een kijkje in Sannes hoofd krijgt en precies weet wat ze voelt. Zo lees je wat alle gebeurtenissen met haar doen, en daarin blijkt ze een echt tienermeisje, dat is erg goed gedaan.

Toch zit er ook een nadeeltje aan die vele verhaallijnen, want ze houden de vaart er misschien wel in, maar omdat het maar zo'n dun boekje is, is er te weinig ruimte om alles goed uit te werken. Zo merk je af en toe dat Sanne zichzelf te dik vindt en dat ze minder wil eten, maar daar wordt verder niets mee gedaan, waardoor het nu een onafgewerkt eindje is. Hetzelfde geldt voor het verhaal van juf Sophie: er is duidelijk iets met haar aan de hand, maar wat dat is, daar wordt verder niet op in gegaan. En hoe zit het eigenlijk met het drankprobleem van Sannes vader uit het vorige boek? Daar wordt nu met geen woord meer over gesproken, wat misschien ook maar beter is, aangezien het verhaal al vol genoeg zit.

Ook de titel is wat dat betreft een beetje misleidend, want ook al wordt er in het verhaal continu naar die tournee uit de titel toe gewerkt, uiteindelijk komt het daadwerkelijke optreden nauwelijks aan bod. Eigenlijk had dit verhaal gewoon nog wat meer ruimte moeten krijgen. Alle verschillende thema's die worden aangestipt, voegen namelijk wel degelijk iets toe aan het verhaal en zijn erg leuk om over te lezen, maar met iets meer ruimte zouden ze nog veel beter uitgewerkt kunnen worden.

Het taalgebruik in dit tweede boek over Sanne is weer lekker hip en herkenbaar. Sowieso is het hele verhaal heerlijk eigentijds, door het gebruik van mobieltjes en appjes en dergelijke, maar ook het taalgebruik van de personages, zoals *dit is niet fake, check mijn mobiel maar* (p. 3) en *never nooit* (p. 15), zal ervoor zorgen dat dit verhaal veel tieners zal aanspreken. Daarbij is Evelien van Dort erg goed in het

creëren van beelden. Met zinnen als *Haar bureau is een rommelmagneet* (p. 4) en *Jouw papa is toch van de avocado* (p. 22) zorgt ze ervoor dat het niet moeilijk is om je alles voor te stellen en voegt ze tegelijk nog even wat humor aan het verhaal toe.

Toch ligt ook in dit tweede deel het register in de dagboekfragmenten soms net wat te hoog. Sommige woorden klinken niet helemaal realistisch uit de mond van een 12-jarige, waardoor Sanne en haar leeftijdsgenootjes af en toe wat te volwassen lijken te denken en te praten, en dan met name in Sannes dagboekfragmenten en in de dialogen tussen haar en de andere meiden. Zinnen en woorden als *niet loyaal naar haar collega's toe* (p. 10), *belegen koortje* (p. 19), *adenosinereceptoren* (p. 40), *geciviliseerd* (p. 45), *nivelleert* (p. 22) en *razende Roeland* (p. 86) lijken niet helemaal te passen bij de leeftijd van de personages en zijn soms zelfs in tegenspraak met elkaar, als verderop blijkt dat Sanne minder moeilijke woorden zoals *taks* (p. 78) en *down* in de zin van 'ga liggen' (p. 66) niet begrijpt.

Desalniettemin is *Sanne@Sanne op tournee* een heerlijk meidenverhaal met een paar mooie boodschappen erin verwerkt. Het verhaal is dan misschien niet expliciet christelijk, maar er komt zeker wel een boodschap in het verhaal naar voren die je als christelijk zou kunnen opvatten, bijvoorbeeld op het moment waarop Sanne wat meer leert over de achtergrond van pestkop Esther en zelf ook een ontwikkeling doormaakt: *Ik houd niet van ruzie, en ik wil veel liever vriendschap. Door in mijn dagboek te schrijven ben ik erachter gekomen dat vriendschap juist ook te maken heeft met wat je voor de ander kunt betekenen. Eerst dacht ik meer aan mezelf* (p. 80).

Het is mooi hoe in het verhaal verwerkt wordt dat je voor jezelf mag opkomen en niet altijd hoeft te doen wat anderen willen. Van Dort laat op een eenvoudige, duidelijke manier zien dat je jezelf mag zijn. Ook laat ze zien wat het kan doen als je jaloers bent en dat je oog moet hebben voor elkaar, zoals Sanne oog heeft voor haar juf, haar vriendin Laura, en zelfs voor pestkop Esther, die in dit boek ook iets meer verdieping krijgt.

Met *Sanne@Sanne op tournee* heeft Van Dort wederom een eigentijds, vlot en leuk meidenverhaal neergezet met een mooie boodschap. Door het zingen en verliefd zijn en andere onderwerpen die bij de meiden anno nu ook spelen in haar verhaal te gebruiken, roept ze veel herkenning op en zal ze meiden zeker weten te boeien. Het boek bevat nog een paar slordigheidsfoutjes en de jury is nog steeds niet helemaal weg van de tekeningen van de personages, maar dankzij de kleine illustraties van voorwerpen en de verschillende fonts nodigt de opmaak van het boek uit om te lezen. Kortom: het zijn de puntjes op de i, zoals het taalgebruik en de niet altijd even goed uitgewerkte verhaallijnen, die ervoor zorgen dat dit verhaal het net niet helemaal is, maar in grote lijnen is dit boek meer dan geslaagd.

Evelien van Dort is kinderboekenauteur en kinderfysiotherapeute. Ze heeft ruim 70 kinderboeken geschreven. In 2009 won ze de EigenWijsPrijs met Ster de knuffelpony.

Titel: Als je durft!
Auteur: Ineke Kraijo
Uitgever: Mozaïek Junior, 2017

De elfjarige Stan is met zijn gezin verhuisd naar de grote stad omdat zijn broer Kai op hoog niveau volleybal speelt. Hij baalt hier behoorlijk van omdat hij in groep acht nu nog weer moet gaan wennen aan een nieuwe klas. De focus van het gezinsleven is gericht op de sport van Stans oudere broer en Stan voelt zich ongelukkig en overbodig. Voor gitaarlessen voor Stan is er 'geen geld'. Vanwege Kai wil Stan zijn vriend Kondo, een Somalische vluchteling, niet mee naar huis nemen, wat Kondo als vooroordeel en discriminatie ervaart. Stan wordt op school onder druk gezet door de broer van een klasgenoot die hem afperst, waardoor hij moet stelen. Het loopt uit de hand en Stan wordt in een kelder opgesloten. Dan blijkt dat Stan vriendinnen heeft die voor hem opkomen.

Ineke Kraijo heeft met *Als je durft* een heel spannend boek geschreven dat boeit van begin tot eind. Er zit vaart in het verhaal en het sluit goed aan bij de wereld van kinderen uit de bovenbouw van de basisschool. Er gebeurt veel en de spanning blijft tot het einde in het verhaal. Diverse thema's komen aan de orde, zoals verhuizing en wennen op een nieuwe school, bedreiging en pesten, jaloezie, diefstal, vluchtelingen, vriendschap en verliefdheid, en als hoofdthema bang zijn en je alleen voelen. Voor een niet zo omvangrijk boek best veel, maar alles vindt op een bepaalde manier zijn plek in het verhaal. Herkenbare thema's voor jongeren, waarbij duidelijk naar voren komt dat je met problemen niet moet blijven rondlopen, maar dat je erover moet praten met mensen die je vertrouwt.

Het verhaal is geschreven vanuit het perspectief van hoofdpersoon Stan. Zijn personage wordt realistisch en herkenbaar uitgewerkt met aandacht voor zijn gedachtegangen en gevoelens. Daarnaast komen ook de andere personages goed tot leven, hoewel sommige personages soms wat karikaturaal lijken. Buck en de moeder van Stan, bijvoorbeeld, al vormt Stans moeder met al haar supergezonde voeding wel een mooie – ietwat overdreven – spiegel van de huidige maatschappij. Het is vrij voorspelbaar dat het verhaal goed zal aflopen, maar de manier waarop blijkt uiteindelijk toch verrassend. Het enige minpuntje aan de verhaallijn is misschien het stukje waarin Stan wordt opgesloten in de kelder bij de vechtsporter: dit komt toch een beetje ongeloofwaardig over en is net niet helemaal goed afgewerkt.

Desondanks is *Als je durft* een vlot geschreven verhaal dat lekker weg leest. Zo nu en dan komen er uitdrukkingen in voor die kinderen niet snel zullen gebruiken, zoals 'halsoverkop', 'nabouwen', 'fauteuil' en 'hij stoot zijn scheen', maar over het algemeen doet het verhaal heel eigentijds aan. Ook het christelijke element wordt enkele keren op een heel natuurlijke manier naar voren gebracht. Bijvoorbeeld in de gesprekjes met Kondo, die met zijn ouders gevlucht is uit Somalië vanwege hun christelijk geloof. Kondo vertelt Stan dat hij gebeden heeft toen hij gepest werd op school. En plotseling schiet Stan een liedje te binnen: *Je hoeft niet bang te zijn*. Daarnaast wordt Stan enkele keren herinnerd aan zijn oma die gestorven is en vaak zei: *God geeft je de kleuren, maar je moet zelf schilderen*, een mooie boodschap die uiteindelijk een erg belangrijke rol in het verhaal zal spelen.

Wat betreft de vormgeving heeft de omslag van het boek een spannende uitstraling, wat versterkt wordt door de vette letters in rood. De tekst op de achterflap spreekt aan en nodigt uit tot lezen. De drie illustraties in het boek zijn passend bij het verhaal en door de donkere tinten tegelijk een beetje

mysterieus, wat de sfeer van het verhaal versterkt. Alleen de woordenlijst achter in het boek is wat overbodig: slechts vier woorden worden verklaard en dat had gerust in de tekst uitgelegd kunnen worden, zonder dat de lezer uit het verhaal gehaald wordt en door moet bladeren naar achteren. Zo heeft Kondo het op een gegeven moment over 'Al Shabaab' en lijkt Stan meteen te begrijpen wat daarmee wordt bedoeld, terwijl de lezer door moet bladeren naar het eind. Het was logischer en prettiger geweest als Kondo gewoon aan Stan had verteld wat Al Shabaab precies is.

Dat neemt echter niet weg dat *Als je durft* een eigentijds boek is, zowel voor jongens als meisjes, dat lekker weg leest en waar je even heerlijk in weg kunt duiken, omdat het spannend, eigentijds, boeiend en goed geschreven is.

Ineke Kraijo startte als strafrechtadvocate en heeft, sinds ze haar loopbaan vervolgde als kinderboekenauteur, een heel aantal titels op haar naam staan. In 2016 en 2017 won ze Het Hoogste Woord. Als je durft! was het actieboek van de Christelijke Kinderboekenmaand 2017.

Titel: Over de grens
Auteur: Ineke Kraijo
Uitgever: Columbus, 2017

De veertienjarige Sarah wordt op wrede wijze geconfronteerd met de oorlog als de Duitsers – of ‘Pinhelmen’, zoals de Belgen hen noemen – Aarschot binnenvallen en het stadje op zijn kop zetten. Maar Aarschot is niet het enige wat op zijn kop wordt gezet: ook Sarahs leven wordt overhoop gehaald. Eerst doordat haar vader wordt opgeroepen voor het leger, waardoor zij, haar moeder en zusjes alleen achterblijven, maar helemaal als ze door de Duitsers uit huis gehaald en samen met haar stadsgenoten naar de markt wordt gebracht. Daar worden de mannen en de vrouwen met geweld van elkaar gescheiden. Sarah weet te ontsnappen, maar als ze thuiskomt zijn haar moeder en zusjes verdwenen. Terwijl Aarschot in vlammen opgaat, vlucht Sarah de stad uit. Lukt het haar om te overleven in een wereld waarin iedereen over grenzen gaat om zichzelf te redden? En zal ze in de chaos haar familie ooit nog terugvinden?

Met *Over de grens* bewijst Ineke Kraijo opnieuw dat ze kan schrijven. Niet alleen de setting – de Eerste Wereldoorlog – en de spanning in het verhaal, maar ook de mooie zinnen en beeldspraak zorgen ervoor dat je van begin tot eind wordt geboeid. En dat zijn de beste boeken.

Net als in haar andere boeken weet Kraijo de geschiedenis met haar vlotte pen en soepele schrijfstijl tot leven te wekken en zoals we van haar gewend zijn, levert dat af en toe prachtige zinnen op, als: *Angst stinkt, erger dan een viskraam in de zon* (p. 37), *Oorlog doet je grenzen vervoagen* (p. 77), *Haar hart bonkt als paardenhoeven op de kasseien* (p. 102 en 143) en *De wond ziet er gruwelijk uit [...], als vetoogjes in een bord soep* (p. 137). En tegelijk blijkt uit alles dat ze gedegen onderzoek heeft gedaan naar de werkelijke geschiedenis van Aarschot doordat ze door heel het verhaal heen historische feiten verweeft. Ook leuk zijn de typisch Belgische woorden die worden gebruikt; die zorgen voor extra sfeer en karakter.

Wat Kraijo ook knap doet, is het verwoorden van de twijfels en gevoelens van Sarah. Enerzijds met betrekking tot God, Die ze, zoals ze vanbinnen bekent, *na een paar dagen oorlog al is kwijtgeraakt*, en anderzijds tot haar geloof, want hoe kan het toch dat er zo veel ergs in Aarschot gebeurt? Waarom wordt de stad zo getroffen? Waarom wordt ze betrokken bij een oorlog die niemand wil? Waarom staat God dat toe? Waar is Hij? Zomaar een paar vragen die bij Sarah leven en hoewel dit verhaal zich ruim een eeuw geleden afspeelt, zijn die vragen nog steeds actueel, want ook nu leven ze bij velen, onder wie bij veel jongeren, en zo weet ze een soort band te scheppen met de lezer. Ook Sarahs verwarrende gevoelens wat betreft het vrouw-zijn weet Kraijo goed onder woorden te brengen.

Ook het boek zelf ziet er goed uit. Het binnenwerk is mooi, ruim opgemaakt, de tekst is op een enkel vergeten woordje na foutloos, de achterplaattekst nodigt uit tot lezen en de cover is zowel aantrekkelijk als passend bij het verhaal; alleen de zeppelin is niet helemaal gelukkig gekozen, want die wordt slechts één keer genoemd in het verhaal.

Is dit boek dan helemaal perfect? Nee. Soms is Sarah in wat ze meemaakt een beetje ongeloofwaardig. Een kleiner puntje: Kraijo geeft Sarah een duidelijke protestantse (en geen katholieke, wat ze wel is) invulling als ze op een gegeven moment denkt: *Daar is Gaston, bij Zijn Vader* (p. 56). Daarnaast – en dat start al vrij in het begin – overkomt haar zó ontzettend veel, van dat ze voor het eerst ongesteld wordt tot een kogel die op haar wordt afgevuurd, een brandwond, scherven in haar buik en hand, en nog

meer. Dat alles bij elkaar is een beetje te veel drama om geloofwaardig te blijven; een beetje minder was ook goed geweest.

Verder is de relatie tussen Oscar en Sarah het ook net niet. Het gaat te snel en 'over de grens', helemaal gezien de omstandigheden. Dat het best ver gaat af en toe voegt niets toe aan het verhaal; integendeel, het doet er juist aan af. Wat eveneens vragen oproept, is Sarahs wond aan haar been. De ene keer is die zo pijnlijk en ontstoken dat ze bijna niet kan lopen en de volgende keer lees je er niets over en kan ze wel van alles. Een voorbeeld (p. 128): ze kan niet het hele eind naar Antwerpen lopen, maar vervolgens wel de heuvel op rennen. Hoe verklaar je dat?

Ten slotte blijft het verhaal door de bank genomen ook wat afstandelijk en onaf(gerond). Waar dat eerste precies aan te wijzen is, is lastig te benoemen. Is de verteller te prominent aanwezig? Zijn het de soms wat weinig herkenbare situaties die worden geschetst? Wat het ook is, op de een of andere manier kruip je niet helemáál in Sarahs huid. Dat tweede, over dat het verhaal niet af voelt, ligt ongetwijfeld aan het feit dat er nog een deel twee komt. Maar dat is geen excuus; dit deel van het verhaal had beter afgewerkt kunnen worden, want het feit dat het onaf is, zorgt er ook niet echt voor dat je ontzettend nieuwsgierig wordt naar het vervolg.

Al met al heeft Kraijo opnieuw een goed historisch onderbouwd verhaal neergezet, dat een uniek inkijkje geeft in een stukje geschiedenis dat – zeker voor tieners – nieuw en interessant is. Daarbij blijft ze gewoon een goede auteur die kan schrijven en een tijd en omgeving tot leven kan brengen als geen ander. En dat *Over de grens* niet haar meest geslaagde boek is, verandert daar niets aan!

Ineke Kraijo startte als strafrechtadvocate en heeft, sinds ze haar loopbaan vervolgde als kinderboekenauteur, een heel aantal titels op haar naam staan. In 2016 en 2017 won ze Het Hoogste Woord.

Titel: De goede bakker
Auteur: Sjoukje Kruidhof-Lootsma
Illustraties: Sjoukje Kruidhof-Lootsma
Uitgever: Ark Media, 2017

De goede bakker is een parabel over de zondeval. In een dorp komt naast de goede bakker een gipsgietster wonen, die jaloers is op het succes van de bakker. Hij krijgt het voor elkaar dat de dorpingen zijn gips gaan gebruiken. Helaas gaat het direct mis: de mensen veranderen, krijgen ruzie, worden boos en denken alleen aan winst. De bakker legt zijn geheime recept open neer. Maar de gipsgietster maakt dit direct kapot. De bakker maakt van de snippers van het kapotgemaakte recept een nieuw levensbroodrecept en de mensen voelen dat het weer goed is.

In eenvoudig taalgebruik zet de auteur de hoofdpersonen direct tegenover elkaar. De vriendelijke bakker tegenover de gipsgietster die *fronsend keek en gromde*. Ook de grondstoffen waarmee de tegenpolen werken, lijken niet op elkaar: *Deeg dat door warmte vanzelf groeit en wel lijkt te leven* tegenover gips dat vanzelf hard wordt en koud is. Warm levensbrood tegenover koud gips. De goede bakker waarschuwt de kinderen Kees en Anna dat je niks aan het deeg toe moet voegen, omdat het dan misgaat. Dit lijkt een parodie op de tien geboden. De kinderen beloven dat niet te doen, maar reageren nieuwsgierig als de jaloerse gipsgietster vraagt of ze niet iets van zijn gips willen proberen. Het gaat direct mis. De kinderen moeten weg uit de bakkerij, maar de bakker belooft dat het weer goed komt. Door de invloed van de gipsgietster verdwijnt de goede sfeer in het dorp. De bakker ziet dat de dorpingen zijn levensbrood nodig hebben en geeft zijn geheime recept als 'tafelkleed'. De gipsgietster vernietigt het recept, maar de bakker wekt het tot leven, geeft het een ereplaats en iedereen mag weer terug in de bakkerij. Er blijven vragen over 'deze oplossing': de gipsgietster blijft ongetwijfeld in het dorp wonen. Is het verhaal afgerond?

Het verhaal van de zondeval lijkt op het eerste oog op de bekende parabellen met christelijke invulling van Max Lucado. Het verhaal is mooi, maar tegelijk ook nogal abstract. Omdat dit een prentenboek is hebben woorden als gipsgietster, het deeg rijzen en woorden als 'egoïstisch' uitleg nodig voor de doelgroep. Het verhaal bevat daarbij geen bijzondere of mooie zinnen of woordgrapjes. Misschien zou dit anders zijn geweest als het verhaal in de tegenwoordige tijd geschreven was, waardoor de lezer meer in het verhaal zou zijn getrokken en zich meer zou kunnen identificeren. Zonder voorgeschiedenis van Bijbelverhalen zullen kinderen de diepere laag niet uit het verhaal ontdekken.

Kruidhof schreef een herkenbare verhaallijn, maar het gaat ons inziens wat te snel. Ze laat het hart van het evangelie zien in het verhaal, maar doet dit nogal versluisend, zoals het vel dat de bakker van de snippers papier maakt. Dit zal niet door alle kinderen en volwassenen begrepen worden. Want wat is nu wat? Is de bakker God, Jezus het Levensbrood, de gipsgietster de duivel? Er zal veel uit te leggen zijn. Wel zijn zinnen als *Ik deed het voor jullie* en *Wat jullie fout deden is nu bedekt en weg* een herkenbare en duidelijke verwijzing naar het evangelie. Omdat het een van de centrale thema's van het christelijk geloof is, zou het nog mooier geweest zijn als de liefde van de bakker voor de dorpsgenoten sterker uitgewerkt was. Kinderwerkers zullen met dit prentenboek echter zeker aan de slag kunnen. De uitleg en uitwerking van het verhaal van de zondeval en de verlossing zal daarbij de nodige aandacht moeten hebben. Uiteindelijk blijft toch de vraag hangen: was het niet beter geweest om het originele verhaal te vertellen?

De illustraties naast het verhaal geven het verhaal weer, maar vullen niet aan en laten geen nieuwe invalshoeken zien. Ze zijn vrij statisch. Met name de hoofden van de personages zijn niet mooi. De inkleuring is wellicht warm, maar tegelijk wat saai. Ze hebben een nostalgische, enigszins ouderwetse uitstraling, onder andere door de klompen, schorten en mutsjes, en dagen niet uit. Ze benaderen het 'Max Lucado-gevoel'. Helaas mist dit boek die sfeer, die warmte en geborgenheid, die je wel voelt bij boeken van Lucado. Dit boek zal het vooral moeten hebben van de uitwerking van de betekenis van het verhaal en de verwerkingen erbij in het kinderwerk. Daarin is het doel van de auteur/illustrator zeker geslaagd.

Het vierkante stevig gebonden boek heeft op elke linkerbladzijde een omkaderde illustratie naast het verhaal op de rechterbladzijde in een duidelijke, ronde schreefloze letter. Het lijkt erop dat het lettertype zo gekozen is zodat kinderen vanaf 8 jaar dit boek zelf lezen kunnen. Achter in het boek wordt verwezen naar de website van Kruidhof, zodat verwerkingen bij het verhaal opgezocht kunnen worden. De vergelijking met het werk van Max Lucado blijkt ook uit twee bladzijden achter in het boek waarop drie prentenboeken van Lucado worden gepresenteerd.

Auteur en illustrator Sjoukje Kruidhof is betrokken bij kinderwerk en kinderevangelisatiewerk, waarbij ze een schaduwverhaal over de zondeval miste. Met dit debuut als auteur/illustrator wil ze in deze lacune voorzien.

Titel: Haal juf uit dat wak
Auteur: Corien Oranje
Illustraties: Marja Meijer
Uitgever: Columbus, 2016

Het is winter; het gas en licht op school zijn uitgevallen. Juf Fiep besluit daarom met haar klas te gaan schaatsen. Ze schaatsen heel ver tot ze op een meer een vos zien die vast zit in het ijs. Juf Fiep bevrijdt de vos, maar glijdt zelf in het wak, waarna de klas haar bevrijdt.

In 2011 kwam het eerste deel van de serie over Juf Fiep uit, *Juf in de pan*. Een serie die perfect aansluit bij de doelgroep: eerste lezertjes van ongeveer zes jaar, kinderen die fantasie en realiteit moeiteloos met elkaar verbinden. En dat is precies de magie van deze serie. Juf Fiep en haar klas vormen de herkenbare basis in de verhalen, telkens verbonden door fantasievolle gebeurtenissen vol gevaar voor juf Fiep. Corien Oranje maakt de verhalen steeds weer lekker spannend voor de doelgroep zodat de omschrijving 'AVI-thriller' ontstond. Elke keer weer dreigt er gevaar voor juf en telkens redt de slimme klas van juf Fiep haar. Eind goed, al goed. Erg leuk is het om bij elk nieuw deeltje weer te zien dat Oranje van de groep-drie-kinderen echte karaktertjes maakt. De stoere Tom, Rik en Kas die steeds erg blij zijn als een les niet doorgaat, de behulpzame en lieve Roos en Saar en de slimme, brave, strenge Eef, die alles altijd beter weet en die geen les wil missen of aanbiedt de les zelf wel te willen geven.

Het verhaal klopt, is overzichtelijk en rond. Het probleem is direct duidelijk en een oplossing voor de hand. Het taalgebruik is eenvoudig, wat niet betekent dat het saai is. Het verhaal heeft vaart en actie en zakt nooit in. Leuk zijn de woordjes in een ander lettertype. Je ziet de klas schaatsen als je *krasss krissss krasss* leest. *daar gaan ze. de lucht is grijs. de wind giert*. Als het gaat dooien, krijgt de klas het warm. Oranje laat dit duidelijk zien: *kas puft, doet zijn rits los en zijn muts af. de zon gaat schijnen en het is niet zo koud meer. eef vindt het maar niks. straks smelt het ijs en dan zijn we de klos*. Corien Oranje laat met dit verhaal opnieuw zien dat ze met slechts eenlettergrepige woorden een spannend verhaal met vaart kan neerzetten dat blijft boeien en voor veel leesplezier zorgt bij de eerste lezertjes.

Elk verhaal bevat veel humor, waar kinderen van genieten. Een opmerking als *hou je kop* zullen kinderen grappig vinden. Ook verwerkt Oranje spreekwoorden als *dan zijn we de klos*. Misschien moet die opmerking uitgelegd worden aan groep drie. De tekst van Oranje wordt maximaal versterkt door de grappige, levendige illustraties van Marja Meijer, die perfect aansluiten bij de sfeer van het verhaal. Ze bevatten veel grappige details en voegen echt iets toe. Bijvoorbeeld het moment waarop juf door het ijs zakt en er een zakje ice-tea omhoogvliegt.

Het boek heeft een overzichtelijke lay-out. De tekst is afgedrukt in een duidelijke ronde schreefloze letter, waarbij elke zin op een nieuwe regel begint en er zo nu en dan tekstblokken gebruikt worden. Er is afwisseling in tekst, illustraties en cursief afgedrukte en iets grotere letters met woordjes als *krissss krasss* of *klak klak*. Er worden geen hoofdletters gebruikt in dit boek (AVI E3), terwijl leerlingen uit groep drie deze in het tweede deel van het jaar wel leren. Misschien is dit een consequentie binnen de complete serie waarin ook deeltjes in AVI-M3 niveau uitkwamen? De jury vroeg zich of waarom er fonetisch gespelde woorden als *jes* (in plaats van *yes*) en *koel* (in plaats van *cool*) zijn gebruikt. Dit zou voor verwarring kunnen zorgen omdat je bij 'koel' aan een andere betekenis denkt. Veel kinderen van die leeftijd zullen de Engelse variant kennen.

Alles bij elkaar schreef Corien Oranje met *Haal juf uit dat wak* opnieuw een levendig, herkenbaar, spannend en met humor verteld verhaal over juf Fiep en haar klas. Ondanks de beperkingen in woordkeus zorgt ze voor veel leesplezier in groep drie en vier. De tekst van Corien Oranje samen met de illustraties van Marja Meijer is een geslaagde combinatie.

Corien Oranje, kinderboekenauteur en theoloog, schrijft sinds 2003. Inmiddels heeft ze stapels boeken geschreven, waarin humor een onmisbaar onderdeel is. Ze won tweemaal Het Hoogste Woord (2007, 2011) en was vaker genomineerd.